

Dr Filip Ciepły

Sprawozdanie z V Bielańskiego Kolokwium Karnistycznego „Nadzwyczajny wymiar kary”

Warszawa, 14 maja 2008 roku

Dnia 14 maja 2008 r., w nowym budynku Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, odbyło się zorganizowane przez Katedrę Prawa Karnego UKSW V Bielańskie Kolokwium Karnistyczne pt. „Nadzwyczajny wymiar kary”. Obradom przysłuchiwali się przedstawiciele doktryny prawa karnego z różnych ośrodków akademickich w Polsce, sędziowie (w tym Sądu Najwyższego), pracownicy stołecznych urzędów oraz studenci. Słuchaczom oprócz materiałów okolicznościowych i promocyjnych wręczono publikację stanowiącą materiały pokonferencyjne IV Bielańskiego Kolokwium Karnistycznego pt. *Okoliczności wyłączające bezprawność czynu*, red. J. Majewski, Toruń 2008.

Kolokwium przewodniczył prof. dr hab. Marian Filar z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Jako pierwszy wystąpił dr hab. Jarosław Majewski, prof. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, wygłaszając referat pt. *O ustawowym zagrożeniu i innych pojęciach związanych z nadzwyczajnym wymiarem kary*. Prelegent wskazał na problemy interpretacyjne przepisu art. 178 § 1 kk, a *stricte* na wątpliwość czy stanowi on

podstawę nadzwyczajnego obostrzenia kary, zwłaszcza że odpowiedź na to pytanie ma zasadnicze znaczenie praktyczne w świetle dyrektywy z art. 57 kk. Prof. Majewski poruszył także problem interpretacji pojęcia granic kary przewidzianych przez ustawę z art. 53 § 1 kk wskazując, iż granice te wyznaczają również przepisy określające podstawę nadzwyczajnego złagodzenia kary i nadzwyczajnego obostrzenia kary. W podsumowaniu autor referatu wskazał, że patrzenie na kwestię nadzwyczajnego wymiaru kary wyłącznie przez pryzmat redakcji przepisu ustawy niejednokrotnie przesądza o przyjęciu mylnej reguły interpretacyjnej. Przykładem tego jest art. 91 kk, który według prelegenta nie stanowi podstawy nadzwyczajnego obostrzenia kary, ale wskazuje tylko, w jakich granicach można wymierzyć jedną karę za dwa lub więcej przestępstw.

Jako druga wystąpiła dr hab. Mirosława Melezini, prof. Uniwersytetu w Białymstoku, wygłaszając referat nt. *Aktualne problemy polityki karnej*. W związku z dziesięcioleciem wejścia w życie kodyfikacji karnej prelegentka podjęła się próby oceny polityki karnej na tle zmian w Kodeksie karnym. Autorka referatu

wskazała, że podstawowym założeniem Kodeksu karnego z 1997 r. jest traktowanie kary pozbawienia wolności jako *ultima ratio* w odniesieniu do drobnej i średniej przestępczości. W nowym kodeksie wprowadzono w związku z tym zasadę prymatu kar wolnościowych w ramach sankcji alternatywnej, stworzono możliwość poprzeszania na skorzystaniu z kary nieizolacyjnej w przypadku przestępstw zagrożonych karą do 5 lat pozbawienia wolności, umożliwiono zastosowanie kar wolnościowych, gdy ustawa przewiduje możliwość orzeczenia grzywny kumulatywnej, obligatoryjnej bądź fakultatywnej, ustanowiono generalną podstawę do odstąpienia od wymierzenia kary w przypadku przestępstw zagrożonych karą do 3 lat pozbawienia wolności albo sankcją alternatywną, zmieniono układ katalogu kar od najłagodniejszej do najsurowszej, analogicznie zmieniono uszeregowanie kar w zagrożeniu ustawowym, obniżono dolną granicę rodzajowej kary pozbawienia wolności do jednego miesiąca, dokonano zmian instytucjonalnych w zakresie kary ograniczenia wolności, która uzyskała charakter probacyjny, rozszerzono także zakres stosowania warunkowego zawieszenia wykonania kary oraz warunkowego umorzenia postępowania. Jednakże pomimo wprowadzenia nowych instrumentów, w praktyce orzeczniczej nie doszło do zmniejszenia średniego wymiaru kary pozbawienia wolności w odniesieniu do drobnej i średniej przestępczości. Badania wskazują, że wśród praktyków nie znajdują uznania zwłaszcza następujące instytucje: warunkowe umorzenie postępowania, kara ograniczenia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania, kara grzywny samoist-

nej z warunkowym zawieszeniem wykonania, samoistne orzeczenie środka karnego, odstąpienie od wymierzenia kary, orzeczenie środków wychowawczych i poprawczych wobec siedemnastoletnich sprawców przestępstw. Według prelegentki wniosek jest niepokojący – nawet gruntowna zmiana prawa karnego nie zawsze może wpłynąć na zmianę przyzwyczajęń praktyków.

Jako trzeci z kolei zabrał głos dr Janusz Raglewski z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, który zaprezentował referat przygotowany we współautorstwie z dr. hab. Włodzimierzem Wróblem (UJ), a zatytułowany *Nadzwyczajny wymiar kary a dyrektywy sądowego wymiaru kary*. Referent zwrócił uwagę na to, że ograniczające znaczenie dyrektyw sądowego wymiaru kary dotyczy wyłącznie zwykłego wymiaru kary. Postawił pytanie o standardy obowiązujące przy nadzwyczajnym wymiarze kary i odnosząc się do tego problemu stwierdził, że przy nadzwyczajnym wymiarze kary dyrektywy z art. 53 kk należy stosować analogicznie. W dalszej części wystąpienia autor wskazał, iż ustawodawca niepotrzebnie w art. 60 § 1 kk zadekretował, że można nadzwyczajnie złagodzić karę młodocianemu, jeżeli przemawiają za tym względy wychowawcze. Pojawia się bowiem pytanie czy możliwość nadzwyczajnego złagodzenia kary na podstawie art. 60 § 1 *in fine* dotyczy także nieletnich. Odpowiedź powinna być pozytywna, gdyż byłoby rzeczą absurdalną, aby nadzwyczajne złagodzenie kary dotyczyło osób po ukończeniu 17 lat, a młodszych odpowiadających na podstawie Kodeksu karnego już nie. Inny problem, na który należy zwrócić uwagę to przypadek nadzwyczajnego złago-

dzienia kary uregulowany w Kodeksie postępowania karnego, odnoszący się do sytuacji skazania bez przeprowadzenia rozprawy. Na postawione pytanie czy stosując nadzwyczajne złagodzenie kary na tej podstawie należy kierować się dyrektywami sądowego wymiaru kary z art. 53 kk dr Raglewski odpowiedział pozytywnie, wskazując na normę z art. 116 kk. Na koniec referent dotknął problemu recydywy stawiając pytanie czy powrotność do przestępstwa powoduje podwyższenie stopnia winy.

Po przerwie zabrała głos dr hab. Violetta Konarska-Wrzosek, prof. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, wygłaszając referat nt. *Modyfikacje w zakresie ustawowych zagrożeń karnych przewidziane w ramach zwykłego sądowego wymiaru kary*. Zwróciła w nim uwagę na to, że nadzwyczajne potraktowanie niektórych kategorii sprawców, którzy według ustawodawcy zasługują na szczególnie surowe potraktowanie, coraz rzadziej polega na zobligowaniu sądu do wymiaru kary, który jest surowszy od zwykłego wymiaru kary, natomiast coraz częściej polega na pozbawieniu tego rodzaju sprawców możliwości skorzystania z wielu instytucji z zakresu wymiaru kary, które łagodzą zakreślone w sankcji ostrze represji karnej. Chodzi tu m.in. o wyłączenie możliwości warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary, stosowania kar zamiennych w miejsce tych, które zostały przewidziane w sankcji, możliwości odstąpienia od wymierzenia kary, ograniczenia możliwości samoistnego stosowania środków karnych. Powstaje pytanie czy wyłączenie tych możliwości należy do kategorii zwykłego czy nadzwyczajnego wymiaru kary. Według pre-

legentki unormowane instytucje dotyczące wymiaru kary przeznaczone do szerokiego stosowania przez sądy, które w istocie wzbogacają gamę możliwości orzeczniczych co do podstawowych konsekwencji związanych z popełnieniem czynu zabronionego, należą do obszaru zwykłego, a nie nadzwyczajnego wymiaru kary. W dalszej części referatu prof. Konarska-Wrzosek rozwinęła szczegółowo problematykę dyrektyw wyboru kary z art. 58 § 1 i 3 oraz art. 59 § 1 kk.

Jako kolejny wystąpił Sędzia Sądu Najwyższego Wiesław Kozielowicz z referatem nt. *„Mały świadek koronny” w orzecznictwie Sądu Najwyższego*. Prelegent wskazał, że orzecznictwo Sądu Najwyższego, w zakresie interpretacji art. 60 § 3 kk, koncentruje się wokół trzech zasadniczych problemów: a) współdziałania osoby oskarżonej z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa; b) ujawnienia wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacji dotyczących osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotnych okoliczności jego popełnienia, c) jakości tych informacji, a w szczególności czy są informacjami na tyle istotnymi, aby umożliwić zastosowanie instytucji „małego świadka koronnego”. Referent wspominał o zgłaszanych w ostatnich latach projektach zmian kodeksu karnego w zakresie art. 60 § 3. W zmianach tych chodziło po pierwsze o to, aby sprawca, mógł współdziałać z jedną osobą, a nie co najmniej dwiema. Po drugie, proponowano, aby sprawca musiał ujawnić okoliczności nieznane dotychczas organowi ścigania. Po trzecie, chciano wyłączyć stosowanie instytucji „małego świadka koronnego” wobec sprawcy, który kierował grupą przestępczą

lub związkiem mającym na celu popełnianie przestępstw, a także jeżeli nakłaniał inną osobę do popełnienia ujawnionego przestępstwa w celu skierowania przeciwko tej osobie postępowania karnego. Chciano przy tym nałożyć na sprawcę obowiązek podtrzymywania tych wyjaśnień do końca postępowania.

Jako ostatni zabrał głos prof. dr hab. Tadeusz Bojarski z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, wygłaszając referat nt. *Problemy regulacji prawnej powrotu do przestępstwa*. Prelegent wskazał na ustawowy kształt regulacji prawnej powrotu do przestępstwa, a więc rodzaje recydywy, oraz określenie prawnych konsekwencji powrotu do przestępstwa. Podkreślił, że kryteria określające status recydywisty zasługują w zasadzie na aprobatę. W świetle rozwiązań przyjętych w art. 64 § 1 kk recydywistą nie może stać się jakikolwiek sprawca, zwłaszcza czynu drobnego, mają to być bowiem przestępstwa umyślne (prawomocnie osądzone, także z winy mieszanej), podobne – w rozumieniu art. 115 § 3 kk, sprawca musi przy tym odbyć karę pozbawienia wolności w rozmiarze co najmniej sześciu miesięcy (nie wlicza się tu okresu tymczasowego aresztowania, umieszczenia w zakładzie poprawczym, zakładzie zamkniętym orzeczonym tytułem środka zabezpieczającego itd.). Regulacja kodeksowa wyklucza zatem przypadkowość przy zaliczaniu sprawców do grupy recydywistów. Prelegent przeanalizował następnie dość szczegółowo pojęcie przestępstwa jednorodziejowego i przestępstwa podobnego. Następnie omówił regulację recydywy szczególnej wielokrotnej, wyrażając swój pogląd wbrew stanowisku Sądu Najwyższego, iż na

podstawie art. 64 § 2 kk druga wykonywana kara może być krótsza niż sześć miesięcy, jeżeli pierwsza jest dłuższa niż sześć miesięcy, a obie łącznie stanowią jednoroczne odbycie kary pozbawienia wolności. Na koniec autor wystąpienia zasygnalizował, iż wydaje się, że jest rzeczą prawidłową, aby za każdym razem sąd wymieniał w wyroku przepis art. 64 § 2 kk, niezależnie od tego czy na tej podstawie dokona nadzwyczajnego obostrzenia kary, czy też nie.

Po przerwie odbyła się otwarta dyskusja, której przewodniczyła prof. dr hab. Barbara Kunicka-Michalska z Polskiej Akademii Nauk. Jako pierwszy w tej części zabrał głos dr Andrzej Ważny z Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, który zaprezentował wyniki badań aktowych przeprowadzonych przez Instytucję Wymiaru Sprawiedliwości, dotyczących nadzwyczajnego złagodzenia kary i odstąpienia od jej wymierzenia na przykładzie spraw o zabójstwo i kwalifikowany rozbój z lat 2005-2006. Prof. dr hab. Jan Skupiński, kierownik Zakładu Prawa Karnego w Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk wskazał, że podjęty w konferencji temat ma niezwykle doniosłe znaczenie praktyczne w zakresie polityki kryminalnej państwa, krytykując zarazem rozwiązanie z art. 69 § 4 kk. Dr hab. Jerzy Skorupka, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego, odniósł się do procesowych aspektów wystąpienia dra Raglewskiego (w zakresie art. 343 kpk w zw. z art. 116 kk) oraz wyników badań prof. Melezini, obarczając za przedstawiony przez nią niepokojący stan rzeczy w dużej mierze także organy prokuratorskie. Dr Grzegorz Bogdan z Katedry Prawa Karnego Uniwersytetu Jagiellońskiego wyraził uwagi polemiczne wobec

referatu prof. Majewskiego w zakresie niektórych rozwiązań prawa karnego skarbowego (art. 53 § 5 i 40 § 2 kks). Sędzia Sądu Najwyższego Stanisław Zabłocki wskazał na toczącą się swoistą nieustanną walkę, w której władza ustawodawcza chce ograniczyć władzę sądowniczą, a władza sądownicza chce się obronić przed narzucającą swoją wolę władzą ustawodawczą. Jednym z pól tej walki jest właśnie nadzwyczajny wymiar kary. Sędzia Zabłocki jako przykład tego rodzaju podał nowelizację art. 148 § 2 kk dokonaną w 2005 r. oraz in-

stytucję obligatoryjnego nadzwyczajnego złagodzenia kary z art. 60 § 3 kk. Wyraził także wątpliwości natury metodologicznej wobec referatu prof. Melezini. Na koniec zabrali głos referenci, którzy ustosunkowali się do pytań postawionych w dyskusji.

Kolokwium niewątpliwie można uznać za udane. Należy mieć nadzieję, że tak jak było dotychczas, owocem V Bielańskiego Kolokwium Karnistycznego stanie się publikacja stanowiąca zapis wygłoszonych referatów oraz odbytej dyskusji.

NOTA O AUTORZE

Dr Filip Ciepły, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Gospodarce w Stalowej Woli, Instytut Prawa. Główne kierunki zainteresowań: prawo karne, kryminologia, penologia.